

# Eva Meislová

Eva Meislová

Praha

Česká republika

Rozhovor pořídila: Pavla Neuner

Období vzniku rozhovoru: březen 2003

PLEASE NOTE - this is only the transcript of the interview, the final edited version will be uploaded later

Kazeta č. 1:

A: Jak se jmenoval tvůj tatínek?

B: Tatínek se jmenoval Alois Böhm a narodil se 18.8.1885 v Čelkovicích.

A: A kde byly Čelkovice?

B: U Tábora, takový předměstí, tenkrát.

A: A v Táboře pak žil celý život?

B: Ano. Byl živnostník, měli jsme obchod se sukrem. Tedy jeho otec a pak tam byli partneři.

A: A co prodávali konkrétně?

B: Látky na kabáty a tak podobně.

A: Pocházel z české rodiny?

B: Ano, mluvili doma česky.

A: A jaké bylo jeho vzdělání?

B: Nevím, nepamatuju se, že by táta někdy studoval. Zažádal o živnostenský list a potom se stal dědovým společníkem.

A: A kdy tatínek zemřel?

B: Zemřel 30.6.1940 v Oranienburgu. Na začátku války v roce 39 kolovala po Táboře taková fáma, no nějaký Češi si prostě vzpomněli, že Rusové už přišli osvobodit Tábor a Němci pak udělali takovou razii a zatkli spoustu Čechů a hlavně Židů, mezi nimi i tatínka. Napřed byl v Drážďanech ve vězení a pak ho poslali do Oranienburgu. No a on byl zrovna v tom věku, kdy byl zvyklej denně kouřit, pít kafe, dobře jíst, no jak to tak bývalo. A prostě to nevydržel, oni tam byli taky dost mučený. Zajímavý bylo, že nám z toho Oranienburgu v té době poslali urnu s jeho poelem, jeho šaty a všechny věci, které mu zabavili. Tenkrát to bylo ojedinělé. I úmrtní list nám dali. Urnu máme ještě teď na hřbitově. Měli jsme ji na židovském hřbitově, který ale zrušili, a že tam byla uložena jen

krátce, dovolili jí mamince přenést na ústřední hřbitov, takže je uložený v urnovém háji v Táboře. Vymezili tam Židům místo u zdi. I moje maminka a manžel měli pak občanský pohřeb.

A: Byl tatínek pobožný?

B: Táta nebyl vůbec pobožný, dokonce prý podle maminky vystoupil i z víry, protože po něm chtěli příliš vysokou náboženskou daň. Pocházel z české rodiny. My jsme chodily jako děti na náboženství, ale do kostela jsme chodili jen na Jom Kippur a Nový rok. V Táboře bylo asi okolo 800 židů, ale nikdo nebyl moc pobožný. Táta hodně kouřil a pil hodně kafe. Maminka si taky občas dala cigaretu, po válce kouřila dost, ale po infarktech jí to doktor zakázal a přestala. Táta byl pravej Žid, sportoval maximálně v kavárně. Když jsme o víkendu, v neděli chodili na procházky s maminkou, to byla taková dlouhá krásná lesní cesta, říkával tatínek mamince, že jde do kavárny, aby za ním přišla. Takže my jsme se procházely tak do čtyř odpoledne a ona pak šla ještě za tátou do kavárny.

A: A pamatuješ si, že by sloužil v nějaké armádě?

B: Ne, nemyslím.

A: Měl tatínek nějaké sourozence?

B: Měl jednu sestru Julii, která si vzala křesťana pana Bělohlávka, který byl v Praze ředitel Spořitelny. Byla o něco mladší, asi dva nebo tři roky než tatínek. V Praze žila se svým mužem v nádherném třípokojovém družstevním bytě v ulici Na valech.

A: Měli spolu nějaké děti?

B: Děti neměli. On měl akorát syna z prvního manželství.

A: Strýc Bělohlávek zemřel kdy?

B: Bělohlávek zemřel ještě na začátku války. Jí z toho přeskočilo a chodila bez hvězdy a někdo jí udal, ale vůbec nevím, kde po Terezíně nakonec skončila. Ten nevlastní syn Julči se oženil s nějakou holkou, kterou oni nechtěli, protože jim nebyla dost dobrá, tak oni ho úplně vydělili a vůbec se s ním nestýkali. On pak s tou svou manželkou je začal trochu navštěvovat za války a maminka si myslela, že tetu Julču nakonec udal on kvůli tomu majetku.

A: A víš, co s ním bylo po válce?

B: On po válce žil v Táboře a pracoval v bance, ale já jsem se s ním nestýkala, protože se nezachoval dobře a ani on neprojevoval žádný zájem.

A: Teď se tě zeptám na tvého dědu z otcovy strany, jak se jmenoval?

B: Děda z otcovy strany se jmenoval Jakub Böhm.

A: A kdy se narodil?

B: Narodil se v Batelově na Moravě, jen už nevím kdy. Tam měl továrnu na sukna.

A: A kde ještě žil?

B: Do Celkovic se přistěhoval, když se oženil s babičkou, která tady žila, a otevřel si v Táboře obchod se sukrem, kde pak byl můj tatínek společníkem. V Celkovicích měli dům, tenkrát to bylo takové předměstí Tábora, teď už je to v podstatě Tábor. Když dědovi zemřel otec, zůstali s bratrem a maminkou a bratři řídili továrnu. Jenže zkrachovali. Jeho bratr žil v Německu, ale nic o něm nevím, moc se nestýkali.

A: Kdy zemřel?

B: Děda zemřel v roce 1942 v Terezíně měsíc poté, co jsme tam přišli. Už mu taky bylo přes osmdesát let.

A: Byl pobožný?

B: Nebyl nábožensky založený. Těsně před válkou se přestěhovali z Celkovic do Tábora do bytu, protože od nich z domu to bylo do obchodu do kopce a děda už nemohl. Pak za války se po nařízení, podle kterého Židi mohli obývat pouze některé čtvrti, přestěhovali k nám, my jsme měli velký byt. Pocházel z normální české rodiny, nicméně byl velký vyznavatel Rakouska-Uherska.

A: A jaký jsi k němu měla vztah?

B: Dědu jsem měla ráda, dost často u nás spal, protože to pro něj do Celkovic bylo už daleko. Ale nějaký zvlášť přátelský a srdečný vztah jsme neměli, ani s tatínkem. To spíš s maminkou.

A: Jak daleko to bylo od vás do Celkovic?

B: Ten dům v Celkovicích byl od nás asi čtvrt hodiny pěšky, byl to hezký poschodový dům se zahradou u řeky.

A: A jak to tam bylo vybavený? Měli elektriku a tekoucí vodu?

B: Neměli elektriku, svítili petrolejkou a záchod byl na dvorku. Dědeček s babičkou byli talkoví normální jednoduchý lidi. Moc často jsme tam ale nechodili.

A: Víš o tom, že by sloužil v nějaké armádě?

B: To ne, alespoň o tom teda nevím.

A: A jak se jmenovala babička?

B: Babička se jmenovala Veronika Böhmová, rozená Redererová, ale nevím kdy. Narodila se v Celkovicích.

A: A bydlela ještě někde jinde?

B: Ne, tam také žila celý život, než se v 1937 nebo 1938 přestěhovali do bytu v Táboře.

A: A kdy zemřela ?

B: Šla s námi do Terezína a zemřela přesně za měsíc po dědečkovi, jednak byla už stará ale taky na sebe byli celý život zvyklí, tak zemřela taky trochu na ten smutek z jeho ztráty.

A: Měla nějakou profesi?

B: Ne, byla celý život jako žena v domácnosti, jejím koníčkem bylo chování slepic.

A: A pamatuješ si, jestli měla nějakou školu?

B: Myslím, že určitě ne. Ale měla bratra, který přednášel v Praze na Vysoké škole.

A: Byla babička pobožná?

B: Babička Böhmová byla pobožná, držela košer kuchyni, protože byla z pobožné rodiny. Její tatínek byl šamesem.

A: A kde šamesoval?

B: V Táboře.

A: Tak teď k prarodičům z matčiny strany. Jak se jmenoval dědeček?

B: Dědeček z matčiny strany se jmenoval Josef Kraus.

A: A kdy a kde se narodil?

B: Narodil se v Čechticích a tam také zemřel ještě před válkou. Měl deset let před svou smrtí mrtvici a pak už vlastně všechny ty roky jen proležel.

A: A čím se živil?

B: Moc jsem ho neznala. Měli nějaký obchod ses míšeným zbožím a pokoušeli se dělat do zemědělství, ale bez úspěchu. Maminka říkala, že nevyrostlo nic z toho, co zaseli. Byli důkaz toho, že Židi a zemědělství nejdou dohromady.

A: Byl pobožný?

B: Určitě nebyl pobožný, což nebyla ani jeho žena moje babička Pavlína Krausová.

A: A kdy a kde se narodila?

B: Nevím, vím jen to, že pocházela z Mladé Boleslavi.

A: A žila ještě kde?

B: Provdala se za dědu a žila tedy v Čechticích. Po jeho smrti se přestěhovala ke svým synům do Prahy.

A: Víš něco o jejím vzdělání?

B: Ne, moc jsem u nich nebyla a nic jiného o ní nevím.

A: Jak se tedy jmenovala tvoje maminka?

B: Maminka se jmenovala Štěpánka Böhmová, rozená Krausová.

A: Kdy se narodila?

B: Narodila se 10.5.1895 v Čechtích ve Středních Čechách.

A: A zemřela?

B: Zemřela 6.2.1962 v Táboře.

A: měla nějaké školy?

B: Jako mladá dívka z dobré rodiny byla v Teplicích v penzionátu, kde bydlela a učila se a připravovala se na rodinné povinnosti.

A : A tam se seznámila s tatínkem?

B: S tatínkem se seznámila ve vlaku. Po svatbě (rodiče měli židovskou svatbu) se přestěhovala za ním do Tábora, starala se o domácnost a pomáhala tatínkovi v obchodě.

A: Byla maminka pobožná?

B: Pobožná vůbec nebyla, do kostela chodila akorát na velký svátky a to ještě aby předvedla nějaký nový model šatů. V táboře byla velická krásná poschodová synagoga, na balkonech měli místo ženy a nalevo seděli ty pobožný a napravo ženy, které si tam spíš přišly popovídat než se modlit, a ty, které se modlily, je upomínali, aby byli zticha.

A: A jaký byl její rodný jazyk?

B: Maminka pocházela z české rodiny, ale měla německou školu základní.

A: Měla nějaké sourozence?

B: Máma měla pět sourozenců, nejstarší Rudolf padnul jako voják v první světový. Další bratr byl zubní lékař a zemřel už v roce 1933 na leukémii. Jedna teta bydlela v Kralupech a další dva bratři žili v Praze.

A: A jak to u Vás doma fungovalo? Kdo řídil domácnost?

B: Maminka byla krk a tatínek hlava. Maminka všechno řídila, po stránce finanční byli dohodnutý, tatínek jí dával nějaký měsíční plat, a tatínek to dělal spíš z pohodlnosti. Prostě co se týkalo výchovy, to řídila maminka. Někdy jsme dostali facku, ale nikdo nás moc nebil.

A: A jaká byla maminka osobnost?

B: Maminka byla veselá a ráda se bavila, byla velmi oblíbená. I teď ještě na ní v Táboře lidi vzpomínají. Maminka chodila hrozně pěkně oblékaná, dokonce šla v Praze. K tomu krejčímu jezdila i po válce. Měla vlasy do drdolu, ale měla jich dost málo, tak nosila takové tupé. Maminka byla velice elegantní a hlavně velmi oblíbená a veselá. Tatínek byl naopak poměrně vážný, ale měli se moc rádi.

A. Ty jsi měla bratra, je to tak?

B: Měla jsem ještě staršího bratra Rudolfa.

A: A kdy se narodil?

B: Narodil se v Táboře 23.6.1921.

A: A jaké měl školy?

B: Vystudoval české reálné gymnázium, ale dál už nemohl pokračovat.

A: Měl nějaké koníčky, nebo byl členem nějakých organizací?

B: Bratr chodil taky do skautu jako já. Ruda byl členem sionistické organizace Hachšara, což byli mladí židé. Byl s nimi dvakrát v létě asi na tři měsíce na zemědělských pracích. Oni tam spolu všichni žili a bydleli a peníze, které vydělali, dávali do společné kasy, takový jako kibucnický život. Jirka tam byl s ním. Další rok, to už bylo tak vo roce 1940 nebo 1941 už museli jako židé pracovat nuceně. Víím, že dělali na regulaci řeky v Sezimově Ústí. Taky byly na pomocných pracích, když tam Baťa začal u nás stavět bytovky.

A: A jaký jste měli s bratrem vztah?

B: Měli jsme spolu takový normální sourozenecký vztah. Víím, že jsem brečela, že se mnou v tanečních nechce tancovat a maminka mi říkala: "Nebreč a buď ráda, že máš vlastní nápadníky."

A: A jaký byl tvůj bratr člověk?

B: Ruda byl krásný kluk a hrozně inteligentní, byl takový studijní typ. Chtěl se stát psychiatrem.

A: A on šel s Vámi do Terezína?

B: Jo, ale z Osvětimi šel do Schwerheide a zemřel na pochodu smrti.

A: Tak teď budeme mluvit o strejdovi. Jak se jmenoval?

B: Můj manžel se jmenoval Jiří Meisl a narodil se 4.7.1921 v Červeném Újezdě u Benešova.

A: A jak se dostal do Tábora?

B: V roce 1930 jeho rodiče v Táboře koupili dům s obchodem a přestěhovali se tam.

A: Byl pobožný, měl třeba bar micka?

B: Jirka měl ve 13 Bar micva, na kterou se sjeli příbuzní a pamatuji se, že dostal hodinky. Bylo to v červenci a myjsme myslím byli s rodiče někde na dovolené. Oni bydleli naproti nám a my jsme spolu vlastně začali chodit už od patnácti let. On se taky hodně kamarádil s mým bratrem Rudou a naši rodiče se taky stýkali.

A: Jaká byla jeho rodina?

B: Pocházel také ze zcela židovské české rodiny.

A: A jaké měl školy?

B: Vystudoval před válkou ještě dvouroční obchodní školu a byl zaměstnaný v kanceláři ve Velimských cukrovinkách. Pak už byl doma a nemohl pracovat.

A: Jirka zemřel nedávno, že?

B: Ano v roce 1999.

A: V Táboře?

B: Ano.

A: Ted'

tady máme informace o dětech.

B: My jsme děti neměli. Nemohla jsem. Na začátku války jsem docela těžce onemocněla a už jsem pak nikam moc nechodila. Měla jsem bolesti už od roku 1939 a lékaři usoudili, že je to slepé střevo a tak mi ho vyoperovali. Když ale bolesti neustávali, zjistilo se v roce 1940, že mám nádor na vaječnících. Poslední menstruaci jsem měla ještě v Terezíně, tam ale dávali do jídla chinin a většina žen přestala menstruovat, já už potom nikdy.

A: Měli jste doma služku?

B: Babička i my jsme měli služku, která u nás bydlela a pomáhala s domácností. Prala a vařila, ale nebyla to chuva.

A: A jaký byl váš byt?

B: Měli jsme velký byt, tři pokoje a kamrlík.

A: A co elektrika a tekoucí voda?

B: Měli jsme doma elektriku a tekoucí studenou vodu. Maminka vybudovala koupelnu s vanou a jednou týdně jsme se koupali. Voda se ohřívala, měli jsme vysoký kachlíkový kamna, ve kterých se topilo. V kuchyni pak byl sporák na uhlí, na kterém se vařilo. Táta byl zimomřivý a vidím ho, jak si čte Prager Tagblatt a opírá se zády o kamna a nahřívá se. V zimě se topilo jen v jednom společném pokoji a spát se chodilo do studeného.

A: A to byl váš vlastní byt?

B: Byt byl nájemní, moje maminka nikdy nechtěla vlastní byt. Ona vždycky říkala, zaplatíš si nájem a nemáš s tím žádný další starosti. Mě to taky nikdy nebavilo starat se o dům. Těch služek jsme měli několik, protože to většinou byly mladé holky z vesnice, který si chtěli vydělat peníze, tak šli do služby, pak se často vdali a odešli.

A: A jaký jste k nim měli vztah?

B: Měli jsme je rádi, ale rodiče jim vždy vykali a nikdy si je nějak víc nepřipustili k tělu.

A: Služky byly i židovky?

B: Židovské holky spíš chodily k dětem, když už. Ale aby šla nějaká židovská holka za služku, to si vůbec nepamatuju.

A: Židi v Táboře byli chudší nebo spíš bohatší?

B: V Táboře žila střední židovská vrstva, ani bohatí ani chudí, jen jeden pan továrník a jinak spíš samí obchodníci.

A: Stýkali jste se s nimi?

B: Měli jsme mezi nimi i nějaké židovské přátele, s kterými se rodiče navštěvovali, ale ne ani tak kvůli tomu, že byli židi, prostě si byli sympatičtí.

A: A bylo tam hodně pobožných?

B: Bylo tam pár více pobožných rodin, ale většina nedodržovala ani šabat, stejně jako my.

A: Chodila jsi do školky nebo jsi byla doma?

B: Vyrůstala jsem doma, ale bez chůvy. V Táboře jsem vychodila českou obecnou školu, od třetí třídy jsme se učili německy, z němčiny se myslím i maturovalo. Pak jsem chodila do reálného gymnázia, ale absolvovala jsem jen pět tříd, v páté jsme se začali učit francouzsky. Scházíme se jako maturantky, ačkoli já jsem s nimi vlastně už nematurovala, tak říkají, že je samozřejmý, že patřím mezi ně. Naše třída byla dívčí a všechny se ke mně chovaly vždy slušně.

A: Vybavuješ si nějaký antisemitismus ve škole?

B: Nemůžu si stěžovat na nějaký projev antisemitismu. Nikdy jsem si na škole nevšimla nějakých protizidovských akcí, ty spolužáci tenkrát ani nějak nevnímali, že jsem židovka. Maminka mě pak dala do rodinné školy, kam jsem chodila jen rok.

A: Co se dělalo v rodinné škole?

B: Kromě učení se tam šilo a vařilo a mě to hrozně nebavilo. Pak už jsme do školy nesměli chodit a maminka mě dala do učení k jedné švadleně a ještě jí platila 30 korun měsíčně za to, že jsem tam mohla chodit.

A: Byla jsi dobrá žákyně?

B: Škola mě bavila, vždycky jsem se dobře učila a chtěla jsem být farmaceutkou.

A: Chodila jsi do nějakých kroužků?

B: Docela jsem sportovala, chodila jsem do Rytmičky, tam se tak tancovalo podle hudby, v zimě se bruslilo a lyžovalo, chodila jsem i do Sokola, hodně jsem cvičila. Před válkou jsem chodila na soukromé hodiny angličtiny, němčiny a francouzštiny k paní Polákové. Byla jsem taky u skautů a jednou nebo dvakrát jsem s nimi jela na letní tábor. Pak jsem tam přestala chodit dřív, než mě vyloučili.

A: A jak jsi se vyrovnávala s antisemitismem?

B: Necítím se zas tak židovsky a ani po válce jsem to tak necítla. Asi proto, že jsem žila v českém prostředí a celou dobu po válce jsem nežila mezi židama, v Táboře jsme byli v podstatě jediní. Jen si pamatuju, jak ještě před válkou, jsem čekala u doktora a když jsem byla na řadě vešla jsem do ordinace. Na chodbě pak křičel jeden Vlajkař tak, že to bylo slyšet až dovnitř, že jako židovka bych měla počkat až tam vůbec nikdo nebude. Toho Vlajkaře lidi po válce odchytili a pak byl odsouzen, to vím, protože Jirka se šel na ten soud podívat. Pak byl těžce nemocný a nakonec chodil k židovskému doktorovi se léčit.

A: Co jste dělali ve volném čase?

B: My jsme měli Tatra kabriolet a jezdili jsme hodně na výlety. Jezdili jsme pravidelně autem na výlety do okolí, Orlík a Zvíkov asi nejčastěji. Tam jsme se koupali. Tatínek, ačkoli se narodil u vody, neuměl plavat a vždycky běhal kolem vody křičel na nás, abychom se neutopili.

A: Jezdila jste ráda v autě?

B: Pro mě ty výlety autem byly strašný, protože jsem nerada jezdila, pokaždý jsem totiž zvracela. Ještě když jsem se vdala, nesnášela jsem i auto i vlak.

A: A podnikali jste i delší výlety?

B: Tatínek jednou za rok vyrazil se svým kamarádem třeba na Slovensko. Ale normálně se tak daleko nejezdilo. Ani v zimě, protože u nás bylo tolik sněhu, že jsme vždycky lyžovali v táboře.

A: Slavili jste nějaké židovské svátky?

B: Žádný židovský svátky jsme neslavili. Strýc Bělohlávek byl hrozně pobožnej katolík a...

A: To byl manžel od otcovy sestry?

B: Jo, tak oni vždycky přijeli na Vánoce, ty jsme slavili. Jak byly bohatý, tak vždycky přinesli kolekce na stromeček a dárky. Jedli jsme kapra a bramborový salát. Vánoce vlastně slavili všichni, my jsme ani nevěděli kdy a že je Chanuka. Doma jsme moc návštěvy neměli. Šabat jsme nedrželi, ani košer jídlo. Jedli jsme i vepřové. Maminka měla ve sklepě husy a chovala je na maso a sádlo.

A: Měli jste nějaké domácí zvířectvo?

B: Jezevčíka Maxela a potom, když umřel ještě kanára.

A: A co jedl?

B: Maxel dostával k jídlu naše zbytky, ale chodil vedle k řeznici, která mu vždycky dala něco dobrého. Vozila jsem ho v proutěném kočárku na panenky, ale pak jsme ho musli nechat utratit.

A: Měli jste nějaké jídelní zvyky?

B: Jedlo se společně, večeře byla vždycky v sedm a striktně se to dodržovalo. Bratr jednou chtěl svolení, aby mohl přijít pozdě. Měl holku a chtěl ji doprovodit. V centru bylo místo, kde se korzovalo a maminka mu říkala doved' jí na roh ke Kubesům (tam to korzo končilo) a omluv se, že musíš být u večeře. Taky jsme společně obědvali.

A: A to jste chodili na oběd i během školy?

B: Měli jsme školu dopoledne a v gymnáziu byly hodiny pak ještě odpoledne. Otec taky zavíral obchod a šel na oběd a zdřímnout si.

A: Jedli jste nějaká speciálně židovská jídla?

B: S židovských jídel jsme jedli maximálně šoulet a před Jom kippur jsme měli taky něco speciálního.

A: Byli rodiče nebo prarodiče členy nějaké politické strany?

B: Tatínek ani dědeček nebyli nikterak politicky angažovaní a ani se o to nestarali. Tatínek volil Živnostenskou stranu, ale vždycky říkal, že nejlepší strana je muž a žena.

A: A maminka měla nějaké zájmy?

B: Maminka měla takový kroužek, kterému jsme vždycky říkali kroužek starých panen. Byli tam židovky a křesťanky dohromady, scházeli se v kavárně nebo u některý doma. Po válce se ze židovek vrátila jen maminka a už nějak nebyla chuť tenhle spolek obnovovat.

A: A tatínek měl nějaké kamarády?

B: Tatínek chodil do kavárny s kamarádama. Nepamatuju si, že bychom se nějak jako různé rodiny moc navštěvovali. V každém případě jsme nerozlišovali, jestli jsou naši kamarádi židi nebo ne.

A: Kolik asi žilo židů v Táboře?

B: V Táboře bylo tenkrát asi 800 židů, a měli jsme tam rabína, kantora, šámese, kteří bydleli v bývalé židovské škole. Nebyla ani žádná specifická část města, kde by se židi soustřeďovali, to až později za války z donucení je vyhnali pryč ze středu města. Rabín vyučoval náboženství, kantor asistoval při bohoslužbách. Židovská škola tam bývala ještě před první světovou, ale za nás už ne.

A: A mikve nebo ješivu?

B: Ani mikve nebo ješivu jsme neměli.

A: Dá se říct, co většina židů dělala za zaměstnání?

B: Většina židů byli obchodníci, s ovocem, galanterií a tak. Jeden byl továrník, ten měl sladovnu.

A: Ty pokoje doma, o kterých jste mluvila, byly velké?

B: Měli jsme doma velké pokoje, obývací, jídelnu, kde byl černý nábytek. A protože dívka z dobré rodiny musela umět hrát na piano, koupila mi maminka klavír, který stál v obývací. Já jsem byla hudebně nenadaná, ale musela jsem na to piano hrát. Chodila jsem k jedné klavírní virtuosce Markétě Koprové, ale nikdy jsem se to nenaučila. Vždycky po obědě jsem hrála na piano, bratr na housle a když jsme měli otevřená okna, slyšeli jsme jak naproti zase hraje Jirka, a tak jsme vždycky přes poledne koncertovali.

A: A vy jste s bratrem bydleli v tom pokoji?

B: Jo, a pak jsme ještě měli ložnici, kde spali rodiče a my s bratrem jsme spali v tom obývacím pokoji. A kamrlík pro služku.

A: V kterém patře jste bydleli?

B: Bydleli jsme v prvním patře takového starého domu, který pak někdo koupil a plánoval tam nějaké přestavby, které se mamince nelíbili, takže jsme už měli vyhlídnutý modernější byt v centru. Mezitím ale přišli Němci a my jsme tam už museli zůstat. Majitel pak z chodby udělal ještě pokoj, kam nám pak nastěhovali jednu židovskou rodinu, což bylo dost nepříjemné.

A: Měla jsi židovské nebo víc křesťanské kamarádky? Všimla jsi si vzrůstajícího antisemitismu?

B: Měla jsem křesťanské kamarádky a ani jsem se nějak židovsky necítila, takže jsem si nějakého vznikajícího antisemitismu nevšimla. Dělala jsem to, co ostatní, chodila jsem do tanečních, i někteří moji nápadníci nebyli židé. Postupně už nás pak všechna možná nařízení protižidovská vyloučila z normálního života a stýkala se ta židovská mládež jen mezi sebou. Já jsem měla svoje dvě křesťanské kamarádky, jedna už nežije, ale za tou druhou ještě pořád jezdím do Táboru, je to moje nejstarší kamarádka.

A: Měli jste nějakou představu, co se s židy děje nebo, co se na ně chystá?

B: Vlastně jsme nic moc nevěděli co se děje, ani co se týče transportů, to se všechno rozhodovalo v Praze. Když jsme šli do Terezína, neměli jsme prakticky vůbec představu, jak to tam vypadá. Že je to hrozný, jsme zjistili až na místě.

A: Jak to probíhalo, když jste museli do transportu?

B: Když nás pak odváděli do transportu do Terezína, bylo to hrozný. Soustředili nás ve škole, tam jsme byli jednu noc, spali jsme na slamnících a pak nás vedli brzo ráno, takže tam ani žádní obyvatelé u toho nebyli. Věděli jsme, že jdeme do Terezína, ale jak to tam vypadá, jsme neměli zdání, šuška žádná k nám nepronikla. Do té doby jsme ani nějak fyzicky netrpěli, rodiče vyprodali všechno zboží z toho našeho obchodu, takže jsme měli z čeho žít.

A: Vy jste šli všichni dohromady a kdy?

B: Deportovali mě, babičku, dědu, maminku a bratra na podzim 1942.

A: Jak jsi tam bydlela?

B: Bydlela jsem na L-309 v takovém mládežnickém domě, kde bydlela samá mladá děvčata a pracovala jsem v prádelně, která byla mimo ghetto, tak nás tam vždycky vodili. Maminka pracovala na slídě, štěpení slídy. Starala se tam o malého chlapečka, asi pětiletého, který tam byl s tatínkem a oni byli vzdálení příbuzní.

A: A bratr?

B: Bratr pracoval napřed někde v zemědělství a potom v Kinderheimu.

A: A prarodiče taky pracovali?

B: Dědeček za měsíc umřel a babička měsíc po něm. Jednak už byla stará a jednak na něj byla prostě zvyklá.

A: A jak to s vámi pokračovalo?

B: Potom jsme se jednou, nevím přesně, dostali do transportu a po mohl nám Viktor Kende, s kterým jsme se hodně kamarádili, prostě nás vyreklamoval. V prosinci 1943 jsme byly zařazeny znovu, ale jenom já a maminka, a to už nám Viky pomoci nemohl. Můj bratr a můj muž v transportu nebyli, ale přihlásili se dobrovolně, takže šli s námi. Manželovi rodiče byli už tenkrát pryč, on byl tenkrát nemocný, měl průšnice a s rodiči nešel.

A: Jak jste žili v Osvětimi?

B: V Osvětimi jsme byli v tzv. druhém rodinném táboře. Já jsem pracovala jako menáždienst, nosily jsme sudy s polívkou. Maminka se tam pořád starala o toho malého chlapce, kterého pak i s otcem zplynovaly. Bratr taky pracoval s dětmi v Kindrblocku s Freddy Hirschem. Po půl roce nás s maminkou převezli na práci. Dostali jsme se do Frauenlagru u Hamburgu.

A: Jak dlouho jste tam byli?

B: Tam jsme byli asi čtyři dny a bylo to tam hrozné. Jednou nás nechali klečat celý den. Jirka s bratrem odešli 5.6. do Schwerzheide. Potom jsme odjeli do Harburgu, to bylo předměstí Hamburgu, tam jsme bydleli ve stodolách a lodí jsme jezdily do Morburgu, což byla velikánská továrna na oleje. Tam jsme pracovaly na obnovení továrny, já čistou náhodou v kantýně. A když už se ta továrna měla otevírat, přišel hrozný nálet a továrna byla zase zničená. Pak jsme pracovaly v Neugraben, kde jsme odklízely trosky a v Tiefstack v cihelně, tam byl taky velký nálet.

A: Co jste dostávali k jídlu?

B: Jídla moc nebylo. Večer jsme dostaly čtvrtku chleba a moje maminka mi říkala: "Nesmíš to sníst, musíš si půlku nechat." Tak jsme si vždycky půlku nechaly, až nám to potom spoluvězni ukradli. Tak potom na to přišla, že je lepší to sníst najednou. V 1945 nás odvezli do Bergen Belsenu.

A: Jak to tam vypadalo?

B: Tam to bylo hrozné, to byly stany a ty byly plné mrtvol.

A: A tam vás osvobodili?

B: Tam nás 16.dubna osvobodili Angličani. Pak jsme se dostali do Prahy, kde jsme byli v nějaké záchytné stanici pro vězně a rozhodli jsme se, že pojedeme do Tábora.

A: A jak dlouho jste jeli domů?

B: Pár dnů snad. Oni nějaké ženy vězňů z Bergen-Belsenu poslali a zaplatili autobus pro své muže a když ten autobus přijel, zjistilo se, že oni už tam nejsou. Pamatuju se, že jsem ležela někde na marodce a maminka přišla, že odjíždíme do Prahy. Ten autobus byl strašně starej a nefunkční, v podstatě vrak.

A: A kde jste cestou spali?

B: Vždycky se na noc zastavilo a spali jsme pod širákem. Pamatuju si, že maminka vyprávěla, jak jednu noc, já jsem to nezažila, já jsem spala, naši dva řidiči zavraždili nějaký Němce a ukradli jim pneumatiky.

A: A věděli jste o Jirkovi a ostatních?

B: To je dobrá příhoda. Měli jsme dobré známé Macákovi, kterým maminka už dříve napsala, že jsme živí a jestli se vrátil bratr a Jirka a že se těší na buchtu. V Táboře po příjezdu jsme potkali nějakého známého, pana Kratochvíla, on měl továrnu na nábytek, ten nás pozval, abychom u něj ten den přespalí. To jsem ještě nevěděla, že můj muž už je v Táboře. On to taky nevěděl, jestli jsem živá. V Táboře byli nějakí Lapačkoví, měli pekařství a on si k nim přišel pro chleba a současně tam přišla ta paní Macáková a ona té Lapačkové vypravovala, že jí maminka psala, že jsme živé a zdravé. Tím se to můj muž také dozvěděl.

A: A bratr?

B: O mém bratrovi Jirka nic nevěděl, protože prý už byl dost slabý a nešel tím prvním pochodem smrti a zůstal ve Schwerzheide. Pak ještě vypravili jeden pochod a na ten se přihlásil, jenomže nestačil. Jirka Frankl nám tehdy napsal, že on s ním šel, že měl Ruda nějaké cigarety a že to tam chtěl směnit za jídlo a že se to nepodařilo. Protože byli všichni slabí, tak nechtěl aby ho podpírali, tak si sedl někde u příkopu a oni ho zastřelili.

A: Kde jste tedy po válce bydleli?

B: Dostali jsme velký asi čtyřpokojový byt ve městě po židovské rodině Mendlových. Jirka se svým bratrem Richardem taky dostali byt a ještě s nimi bydlela sestřenice, Marta Navrátilová.

A: Měli jste schovaný nějaký majetek?

B: Měli jsme poschováváno spoustu věcí u jiných lidí, tak i něco z toho jsme dostali. Měli jsme potíže u jednoho kožešníka, u kterého bylo duté schodiště a maminka tam schovala spoustu věcí, včetně koberců a obrazů, který tatínek velmi sbíral, originály. Ten kožešník říkal, ať si tam všechno schová, ale maminka sepsala vše, co tam dala. Pak když jsme se vrátili, tak nám třeba z těch obrazů dal jenom rámy. Tvrdil, že mu všechno sebrali Rusové a maminka se naštvala a dala ho k soudu.

A: A jakto dopadlo?

B: Soud vyhrála a on nám musel zaplatit asi 30.000, což bylo tenkrát spoustu peněz. On okrad spoustu židů a hodně na tom zbohatnul.

A: Jak se k vám lidé chovali po návratu?

B: Po návratu nás přijali velmi dobře. Měli jsme taky věci u mých kamarádek, které nám všechno vrátili.

A: A co jste po válce dělali, šli jste ještě studovat?

B: Rodiče Jirky měli v Táboře původně velkoobchod s cukrovinkami a dům, tak se bratři rozhodli, že ten obchod obnoví. Celkem moc peněz jsme neměli po návratu, ale továrna Orion, továrna na

cukrovinky, jim dala úvěr na zboží na jméno jejich otce, takže jsme začali. Já jsem byla s nimi zaměstnaná, maminka byla doma a vařila nám a hospodařila. Pak jsme se s Jirkou vzali a přestěhovali jsme se do toho domu po rodičích. Po válce jsme neměli tolik peněz, takže jsme měli společnou svatbu s Jirkovým bratrem Richardem.

A: A kdy byla svatba?

B: Vdávala jsem se 16.4.1946. Mí spoluvězeňkyně se scházeli na den našeho osvobození a poslali mi telegram ke svatbě a vlastně jsem si uvědomila, že se vdávám ve stejný den, kdy mě osvobodili. Pak jsme bydleli v jednom domě s Richardem, jeho ženou a jejich dětmi, Marcelou a Zuzanou. Jeho žena zemřela v roce 1972 a Richard se pak ještě oženil. My jsme tedy měli ten obchod s cukrovinkami, který nám celkem dobře prosperoval, nadřeli jsme se tam tedy dost.

A: Jak velký byl ten obchod?

B: Byl to velkoobchod, kupovali jsme ve velkém a prodávali malým obchodníkům.

A: Měli jste nějaké zaměstnance?

B: Měli jsme Tatrovku auto a závozníka. Musela jsem být celý den v krámě nebo v kanceláři. Když nám to v 1948 znárodnili, byla jsem vlastně ráda, že jsem se toho zbavila.

A: Mluvila jsi o nějakém příbuzném v Izraeli. Jak to s ním bylo?

B: Maminka dostala byt v Hanušově ulici, měla u sebe ještě synovce, který se sám vrátil, byl to syn jejího bratra. Jmenoval se Harry Kraus, původně bydlel u svého strýčka v Praze, ale to prostředí nebylo pro něj moc vhodné, on měl bar. Tak si ho maminka vzala k sobě. On byl rozený 1933 a chodil málo do školy, tak ho maminka dala v Táboře do gymnázia, ale on spíš koukal po děvčatech a škola mu nešla. Potom ho maminka dala učit do České Třebové do nějaké tkalcovské továrny, to už byl ale rok 1948. On byl takový "hlavou proti zdi", takže se mu tam taky moc nevedlo a potom ho nějakí kamarádi přesvědčili, aby šel do Izraele, kam se nakonec legálně vystěhoval.

A: A jak žil v Izraeli?

B: Nejdřív byl v kibucu Hachotrim, ale prostě se nemohl srovnat s tou disciplínou, tak potom odešel. Jeden čas byl v Haifě a pak se přestěhovali do Tel Avivu, dělal v nějaké prádelně a celkem se jim nevedlo špatně. My jsme u něj taky byli se podívat.

A: A nenapadla vás v té době emigrace?

B: Ne, že by nás emigrace nenapadla, ale nechtěli jsme kvůli mamince, byla těžce nemocná, takže jsme jí nemohli opustit a ani už ji vzít s sebou. Manžel jí měl taky moc rád a měli jsme takový hezký vztah, takže bychom jí nemohli opustit.

A: A kdy jste tam vlastně byli?

B: V Izraeli jsme byli v 1969 na návštěvě a bratranec nás přemlouval, abychom tam zůstali, ale mě se tam moc nelíbilo. Letěli jsme tam a zůstali asi měsíc. Ale dohodli jsme se, že pojedeme domů a eventuálně to nějak uspořádáme, ale když jsme se vrátili, tak akorát zavřeli hranice. Ale já bych tam stejně nechtěla žít.

A: Pamatuješ si na události v roce 1968?

B: Když přišli v 1968 Rusové, byli jsme překvapení a zklamaní, asi jako všichni. Do Tábora přijeli tanky a Jirka se tam chtěl jít podívat a já jsem nechtěla, aby šel sám, tak jsem překonala strach a šla jsem s nim. Oni se tam vlastně dostali náhodou.

A: Jak to?

B: Protože jim lidi prehazovali na cestach ukazatele smerem na Prahu a tak se kolikrat dostali uplne jinam. Tak taky dorazili do Tabora. Tou dobou u nas take byli mladi Jirkovy pribuzni Jirka a Vera Navratilovi, kteri v okoli travili dovolenou se svymi partnery. Vim, ze cele dny chodili na mista, ktera Rusove obsadili a diskutovali s nimi. Vera byla se svym pritelem na vode a kdyz jeli tanky s vojaky pres most, udelali takovou hloupost, ze po nich hazeli bramborama. Nastesti se jim nic nestalo. V Tabore to nemelo tak ostry prubeh jako v Praze. Potom nas v podniku proverovali, jestli jsme loajalni a souhlasime se vstupem Sovetskych vojsk, to se delalo vsude.

A: Měli jste po válce nějaké židovské přátele?

B: V Táboře jsme měli jedny přátele, on byl napůl žid, ale to nebylo podstatné. Nejvíce jsme se ale stýkali v rodině, jak jsme bydleli dohromady s Richardem a jeho rodinou. Oni byli jako rodiče už starší, takže jejich holky byli skoro pořád s námi, jezdili s námi i na dovolenou.

A: A Richard byl pobožný?

B: Bratr byl poměrně pobožný, chodil často do synagogy, ale holky nemají k židovství žádný vztah.

A: Kam jste s holkama jezdili?

B: Jezdili jsme hodně na dovolenou do Bulharska a na Slovensko. V Železné rudě jsme měli chalupu a tam jsme také byli často. Po 1968 se Marcela odstěhovala do Prahy a Zuzana emigrovala a my jsme zustali v tom uz starem dome sami tri. Tak jsme se s Jirkou přestěhovali do bytu a barak jsme prodali družstvu, které za něj Richardovi dalo družstevní byt.

A: Kde Jirka pracoval po znárodnění?

B: Po 1948 pracoval manžel v rozdělovně textilu a protože byl pilný a pracovitý postupně se vypracoval a byl v Budějovicích v celkem vysokém postavení. Jenže některým komunistům to nešlo pod nos a v průběhu akce 77.000 lidí do výroby ho vyhodili a tak musel začít od začátku. V Táboře byla továrna na silonová vlákna a tak se tam ještě s jedním známým přihlásil. Začínal jako spřadač, dělalo se tam nepřetržitě, soboty, neděle a to mu nevyhovovalo, protože buď spal nebo byl v práci. Nakonec se zase vypracoval na plánovače výroby, ale v 50. letech řekli, že ho jako bývalí živnostník nemůže dělat. Ředitel si ho zavolaal a dali ho dělat mistra zase na tři směny a on tomu řediteli řekl: "Soudruhu řediteli, plánovače výroby dělat nemůžu, ale mistra, kde můžu ovlivnit stovky lidí, to dělat můžu?". Tak dělal mistra, ale pomaloučku se zase vypracoval, až nakonec skončil jako vedoucí odbytu. To bylo skutečně dobré postavení a tam to dotáhnul až do penze v 1981

A: A ty?

B: Já jsem nastoupila v roce 1950 do Jednoty, to bylo lidové spotřební družstvo. Původně jsem tam dělala takové pomocné administrativní práce, ale dotáhla jsem to až na vedoucí všeobecné finanční účtárny. Byla jsem tam 30 let až do důchodu.

A: Cítila jsi nějaký antisemitismus?

B: V podniku mě nikdy nezvolili do Závodního výboru nebo do nějaké funkce. Pracovala jsem tam léta a měla jsem vedoucí postavení, ale byla jsem židovka a můj muž bývalý živnostník. Ale my jsme to všechno brali tak nějak sportovně.

A: Kdy jsi šla do důchodu ty?

B: Do důchodu jsem odesla v padesáti ctyřech letech. V Jednotě jsem pomáhala jeste asi dva roky jako důchodkyně a pak jsem taky vypomáhala na okresním Svazu bojovníků za svobodu. Jinak jsem se po válce s žádnými konkrétními projevy antisemitismu vůči sobě nesetkala.

A: Byli jste členy obce?

B: Na židovské obci jsme byli zaregistrováni už od 1945. V Táboře žádná židovská organizace nebyla a my jsme v Táboře žili jako Židé prakticky sami, takže jsme nikomu nevadili ani nebyli na očích. Díky tomu jsem k židovství ani nijak výrazně nepřilnula. Měli jsme s manželem hezký život, takový jednoduchý. Nebyli jsme bohatí ani chudí a podle toho jsme také žili. Nebyli jsme ani nijak politicky angažováni a nemůžu říct, že bychom byli nějak perzekvováni.

A: A jak se díváš na Sametovou revoluci?

B: Po revoluci se mi to moc nelíbilo, já nemám v lásce ani Klause ani Havla. Já už jsem kapitalismus zažila, tak jsem věděla, že kdo nepracuje ani nejí. A to lidé neuměli pochopit, mysleli si, že když zazvoní klíčkem, tak jim spadne všechno k nohám a pan Klaus je v tom podporoval. Takže mě ta revoluce moc nevzala.

A: Jirka zemřel kdy?

B: Manžel zemřel 17.7.1999 v Táboře. Děti jsme neměli.

A: A jak dlouho bydlíš tady?

B: Před rokem a půl jsem se přestěhovala do židovského Penzionu v Praze a moc se mi tu líbí. Není tu nikdo pořádně nábožensky založený, ale slavíme tu židovské svátky. Žili jsme s mužem vždycky skromně a vystačili jsme s tím, co jsme měli.

A: Ty dostáváš nebo jsi dostala prostředky ze všech fondů co tu byly pro oběti holocaustu?

B: Já mám pěkný důchod, s kterým vystačím, takže nemůžu říct, že bych byla závislá na těch penězích, co dostávám z různých fondů pro oběti holocaustu. Je to příjemné, ale nerozčiluju se jako ostatní, když náhodou dojde ke zpoždění.

A: Věříš a věřila jsi v Boha?

B: Byla jsem a jsem věřící člověk. Věřím, že existuje někdo, kdo řídí náš život, nějaká vyšší moc.

A: Myslíš, že je bůh žena nebo muž?

B: Bůh je podle mne muž a není jen židovský nebo jen křesťanský, je pro všechny. Ale, že bych se modlila, to si nedovedu představit. Věřím, že když se člověk narodí, má už svůj osud napsaný. To, co se nám stalo, se asi stát mělo. Náš osud je, že jsme Židi.

Kazeta 2 Eva Meislová

A: Tak teď se vrhneme na fotky. Popiš mi, prosím, fotku číslo 1.

B: No, jsou tu rodiče Jirky před jejich obchodem. Jirka tam stojí vedle nich, jako mladík.

A: A co to má za kalhoty?

B: Pumpky, v tom se tenkrát chodilo, byla to taková moda pro mladý.

A: Pamatuješ si, kdo to fotil a kdy?

B: To si bohužel nepamatuju.

A: Tak fotka číslo 2.

B: To už je po válce, to je Jirka na zahradě v Celkovicích.

A: A ta chalupa v Železné rudě?

B: To byla od Jednoty, od podniku, to nebylo naše.

A: Fotka 3.

B: To je maminka a Jirka, když jsme se brali.

A: To bylo v roce 1946?

B: Jo.

A: A kde, měli jste třeba židovskou svatbu?

B: Ne to bylo v Táboře na okrese.

A: Fotka číslo 4.

B: To je bratr někdy po maturitě. To se fotilo ještě před válkou a vím, že to pak maminka po válce nechávala takhle zvětšovat. Je z ateliéru Kliment.

A: A jaký byl Rudolf?

B: No, on byl hrozně krásnej a veselej kluk. Chtěl být psychologem, on byl akový hodně studijní typ. Byl strašně hodnej.

A: Fotka číslo 5.

B: To je maminka za mlada, někde na dovolené nebo na výletě.

A: Víš kdo a kde to fotil?

B: To fakt nevím.

A: Fotka číslo 6.

B: To je fotka jak jsem byla na tom skautském táboře.

A: A kde a kdy to bylo?

B: Myslím, že v Červené Řečici, kdy to nevím, ale počkej, bylo mi asi šestnáct let.

A: To vedle je maminka?

B: Jo, oni tam za mnou přijeli na návštěvu.

A: Vy jste spali ve stanech?

B: Jo, s podsadou.

A: A co jste tam dělali?

B: Hráli hry, učili se vázat uzle, koupali se a tak.

A: Fotka číslo 7.

B: To je tatínek. On jezdil každý rok se svým kamarádem řídícím Švehlou na pěší túry. Vždycky někde týden chodili po horách. Většinou jezdili na Slovensko a celý týden fakt chodili.

A: Švehla byl řídící školy?

B: Ano, v Borotíně.

A: A co to má za hůlku?

B: To je hůlka a na ní jsou štítky, které se přilepovali podle toho, kde člověk byl.

A: Fotka číslo 8.

B: To je na chatě u Hermíny Meislové, to je Jirkův tatínek a maminka. Ale to tam dávat nebudeme.

A: Fotka číslo 9.

B: To jsem já s maminkou na procházce v Táboře, to už je po válce.

A: Jste tak elegantně oblečené.

B: Jo, maminka byla hrozně elegantní a taky to byla nedělní procházka.

A: Fotka číslo 10.

B: To je děda od tatínka, pak Rudolf a já.

A: To je v Celkovicích?

B: Jo, na zahradě.

A: Rudolf je tu trochu tlouštík, že jo?

B: On byl tlustý a pak najednou ve třinácti letech zhubnul.

A: A to vzadu je váš dům?

B: Ne, to je sousedů.

A: Fotka číslo 11.

B: To je babička, děda a já zase v Celkovicích.

A: Fotka číslo 12.

B: Tohle je bratranec Harry se synem Michaellem, kterého si adoptovali, když mu byli tři měsíce. Oni s Lilly nemohli mít děti, ona měla RH faktor, krev ten její plod vždycky sežrala, byla asi desetkrát v jiném stavu, ale prostě to nešlo.

A: To vypadá jako jeho bar micka.

B: No jo, Harry nám tu fotku poslal a na rub napsal „žrádla byla fůra“.

A: A kdo je Lilly a jak se poznali?

B: Lilly je ze Slovenska, její rodina tam měla nějaké doly a přežila a potkali se v Izraeli. Brali se vlastně hned, Harrymu bylo devatenáct.

A: A on je syn Františka?

B: Jo.

A: A ze kdy je ta forka?

B: Asi z roku 1980.

A: A tohle, fotka číslo 13.

B: To je Jirka o Vánocích.

A: A fotka číslo 14?

B: To je naše svatba.

A: A co jsi měla za kytky?

B: Jo, to byly konvalinky.

A: A co je to za lidi.

B: Tady je Sylva, ta z Argentiny, a plukovník Fink, který šel Jirkovy za svědka, on byl Jirkův vzdálený strýc, on přišel se západní armádou a byl to jeden z nejbohatších lidí v Táboře. Byl před válkou

advokátem. Pak tam je pan Hofman, ten plešatý, byl to řezník a pak pan Freuned, žid z Tábora.

A: A kdo to fotil?

B: To byl pan Schlée, to byl pouliční fotograf, co chodil po oslavách.

A: Fotka číslo 15.

B: To je taky ze skautského tábora. Máme tu na sobě kroje, holky chodily v sukních.

A: A to jste tam byly jen samé holky?

B: Ne i kluci, ale ty měli samostatný tábor hned vedle.

A: Mám ještě pár dodatečných dotazů. Co si vybavuješ při vzpomínání na dědu?

B: Dědův táta umřel, když byl děda malej kluk. Děda po tom jezdil jako podomní obchodník, měl vozík a koně. Taky si rád zahrál karty a užíval život.

A: Babička Veronika měla bratra, který přednášel, pamatuješ si co?

B: Veronika měla bratra, který přednášel, moc se nestýkali. Jmenoval se Ignác Rederer. Já jsem ho moc neznala.

A: A jak vypadal ten váš obchod, s čím tatínek obchodoval?

B: Byl to obchod se sukem, měli jsme příručího. K tomu jsme měli krejčovskou dílnu a zaměstnávali jsme několik krejčích. Do Tábora přišla armáda československá před válkou a my jsme měli velké zakázky a šili jsme uniformy. Zaměstnávali jsme krejčí v domácnosti a byl tam také mistr. Šili jsme tam spíš kabáty a pro muže.

A: Co dělala babička?

B: Babička byla v domácnosti.

A: A děda teda nebyl doma přes týden?

B: Děda bydlel přes týden u nás, aby nemusel šlapat. Do večera byl v krámě, večer si přečetl Prager Tagblatt.

A: A co dělala babička ve volném čase?

B: Babička měla své kamarádky, ale ne židovský, tam žádný židovky nebyly. Sešli se a kecali. Moc volného času neměli.

A: Říkala jsi, že babička byla pobožná?

B: Babička byla pobožná, ale s mírou. Sama se modlila a držela košer kuchyni. Děda chodil do kostela jen na Yom Kippur. V těchle malých městech se žilo normálně, jak žili Češi, tak žili i židi. Babička šla ještě na Nový rok.

A: Takže táta byl taky pobožný?

B: Tátu nevychovávali v pobožnosti. Ten vůbec do kostela nechodil. Židi se sjížděli akorát na velký svátky.

A: Kde bydlela Julie v Praze? Co to bylo za čtvrť?

B: Na valech byla ulice v Praze 6 v Dejvicích. To byla nóbl čtvrť. Bydleli kousek od Stromovky. Strýc byl strašně spořivej a tak jsme chodili vždycky do města přes Stromovku pěšky. Bydleli v přízemí.

A: A Bělohávek byl hodně pobožným, že?

B: Chodil často do kostela, i když byl u nás v Táboře.

A: On zemřel před válkou a jak vlastně?

B: Bělohávek zemřel, byl operovaný na prostatu a nechal se omlazovat, nevím, jak se to dělalo. Bylo mu už přes 60 let. Byl zvláštní, nosil kramflíčky a maloval si nehty na červeno. Ke stáří zblbnul, už byl v důchodu. Nosil korzet.

A: On byl homosexuál?

B: Nebyl homosexuál, ale byl šíblej. Nepovedla se asi operace prostaty a s těmi omlazovacími kůrami dohromady to asi způsobilo, že zemřel, to bylo na začátku války.

A: Teď ještě k rodičům od maminky, říkala jsi, že měli nějaké pole?

B: Nikdy se jim nic neurodilo, měli nějaké malá pole, bydleli na vesnici a moc se jim nevedlo. Maminka vždycky říkala, že koupil prase a to jim chcíplo. Měli šest dětí a měli se co otáčet.

A: Pamatuješ si jací byli?

B: Babička byla velice vzdělaná, jemná dáma, moc se k němu nehodila. Nevím, kde k němu přišla. Ona byla z města a on z vesnice. Maminka tam jezdila, ale já ne. Měli venkovský dům na náměstí s tím krámkem, který maminka po válce dostala a hned ho za lacino prodala.

A: Teď potřebuju vědět víc o maminčiných sourozencích, jak šli za sebou a jak se jmenovali?

B: Emil, dentista, Rudolf padl v první světové válce, pak byl Bedřich, který byl bankovní úředník, tenkrát se říkalo disponent, pracoval pro Union banku a zemřel v Osvětimi 7.března. František měl výrobu ručně vyšívaného prádla, ubrusy a ložní prádlo v Praze v Truhlářské ulici číslo 5 v centru, dělali velmi krásné věci, dodávali dokonce i na hrad. Jmenovalo se to Makra.

A: A sestra byla Ana?

B: Anna, bydlela v Kralupech a prodávali barvy a laky.

A: Takže nejstarší byl kdo?

B: Nejstarší byl Rudolf, pak Emil, Bedřich, maminka, František a nejmladší Aninka.

A: A Rudolf byl čím?

B: Padl jako normální mladý voják, nevím, čím byl.

A: Navštěvovali jste se ?

B: K tetě do Kralup jsme jezdili na prázdniny a k Bedřichovi do Litoměřic taky. Ten žil nakonec v Praze. Měli dvě děti a manželku Doroteu.

A: A koho jsi mělanejraději?

B: S Aninkou jsme se nejvíc stýkali a měla jsem ji nejradši.

A: Byl někdo z nich pobožný?

B: Nikdo z nich nebyl pobožný.

A: Scházeli jste se při nějaké příležitosti všichni najednou?

B: Maminka vždycky za někým jezdila, nestýkali jsme se všichni dohromady u příležitosti nějakého svátku.

A: Ta dívčí škola, kam maminka chodila to byla židovská škola?

B: Dívčí škola v Jihlavě nebyla židovská škola, normální rodinná německá škola. Další stupeň po základce.

A: A kam by jsi zařadila svojí rodinu, byli jste bohatý nebo chudý nebo jak?

B: My jsme byli střední měšťanská vrstva. Ani bohatý ani chudý.

A: Jak to u vás chodilo třeba při Yom Kippuru?

B: Na Yom Kippur maminka dělala večeři, barches, kuře v nudličkách. Maminka vždycky říkala tatínkovi „Ty světiš svátky jen podle jídla“. Když jsme přišli z kostela, tak k nám přišla taky babička, maminka dělala bábovku a dělala se svačina. Barches je vodou zadělaný jakoby na vánočku, podává se to třeba k masu.

A: A to je sladký?

B: Není to sladký.

A: A postili jste se?

B: Maminka se postila, my děti ne.

A: A chodili jste do školy, když byl Yom Kippur?

B: Do školy jsme nechodili tenhle den.

A: A Jirkovi rodiče?

B: Jirkovi rodiče byli pobožný dost, když byl svátek, měli zavřený obchod. Tatínek měl otevřeno, ten nebyl vůbec pobožně vedeném.

A: Kolik židů si měla ve třídě?

B: Ve třídě na gymplu nebyl ve třídě ani jeden žid. Ani na základní.

A: To byly soukromé školy?

B: Státní školy to byly. Na gymplu bylo pár židů, ale ne se mnou ve třídě. V Táboře bylo víc škol. Na Starém městě byla obecná škola a na Novém taky. Bylo to podle toho, kde kdo bydlel. Obecných škol jsme měli tři, gymnázia dvě. Tenkrát nebyli žádné soukromé školy.

A: Dodržovala jsi nějaké zvyky po válce sama?

B: Já jsem nedodržovala žádný svátky po válce. Po válce byla jen modlitebna. Maminka ještě dělal večeri a postila se, ale po její smrti už jsme to neslavili.

A: Ted' mi prosím vysvětlí, coto byla Živnostenská strana.

B: Živnostenská strana byla strana živnostníků. Byla to malá strana, která snad ani nebyla ve vládě. Tenkrát byla hlavní strana Národní socialisti.

A: Maminka měla ten svůj klub. Jak že jste jimříkali a co dělali, kolik jich bylo?

B: Klub starých pannen, asi deset žen, scházeli se u některý z těch kamarádek, dělali svačinu a tlachali. Taky se scházeli odpoledne na Silvestra. Udělali si takovej mejdanek. Když jsem byla vdaná, tak jsme s Jirkou chodili na Silvestra tancovat. Před válkou jsme tak čekali do půlnoci. Tatínek vůbec nepil. Po válce už se nescházeli, ty židovky se nevrátili a už to nebylo ono.

A: Jak bys hodnotila židy v Táboře před válkou?

B: Skoro všichni židi v Táboře byli asimilovaní.

A: Ted' mi, prosím, popiš ty protižidovská nařízení.

B: Šlo to krok za krokem. První bylo, že jsme museli odevzdat rozhlasový přijímače, to bylo asi ve 1940. Potom jsme se museli sestěhovat, židi nesměli být v centru a nesměli jsme chodit po chodníku, museli jsme šlapat po silnici.

A: A nezkusili jste to vzdorovat?

B: Každý to dodržoval, protože se bál, aby ho ty Vlajkaři neudali. Bylo jich tam dost. U koho si člověk myslel, že je mu nakloněný, tak pak se z něho třeba vyklubal antisemita. My jsme dodržovali ty nařízení, takže jsme do toho města vůbec nepřišli. Žili jsme tam spolu na tom předměstí a stýkali se mezi sebou. Maminka vyprodala obchod a zavřela ho, potom, co tatínka zavřeli. Meiselům dali německého správce. Museli jsme odevzdat všechno zlato, co jsme měli. Jednou, nevím kdy, k nám přišli Němci. Maminka si nechala spoustu látek, jak v okně bývali takový ty polštáře, tak udělala polštář a byly v tom ty zabalený látky. Dělali u nás vojáci německý štáru, měli jsme hroznej strach, ale byli celkem slušní. Už nevím, proč to dělali.

A: A kdy tam přišli?

B: Přišli večer.

A: Odkud jste dostali předvolání do Terezína?

B: Do Terezína jsem dostali předvolání z Prahy z židovské obce, celej táborském okres jsme se soustředili ve škole. Tam jsme byli všichni. Tam jsme jednu noc přespali a druhý den ráno jsme měli transport.

A: Kolik vás vy té škole bylo?

B: V té škole nás bylo kolem tisíce lidí, byli jsme úplně namačkaný. Večer jsme tam přišli ani jsme nedostali najíst. Byla už dost zima, měli jsme nějaký ruksaky. Tenkrát jsme byli mladý, to se líp snášelo, než třeba děda a babička.

A: Kde si pak žila v Terezíně?

B: Já jsem bydlela na L- 309, tam byli samý mladý děvčata. To byl dům, který původně patřil nějaký pani, která tam s náma taky byla zavřená. Já jsem se s ní seznámila někde v nemocnici, když jsem měla záškrť.

A: Říkala jsi, že ten malej Kája byl jakýsi váš vzdálený příbuzný, kdo teda byla jeho matka?

B: Švagrová od mamčin bratra Franty. Oni jí zavřeli pro nějakou blbost a ten její muž tam sám s tím chlapečkem.

A: Kolik holek vás bylo na pokoji v tom domě?

B: Na pokoji nás bylo 12 na kavalcích. Vedle bydlela Zuzana Růžičková, cembalistka, stejně stará jako já. Byl to jednoposchodový dům.

A: Co jste tam jedli?

B: Dostávali jsme kaši prosa jeden den, jindy jeden kynutém knedlík a na tom byla taková černá omáčka, ta nám strašně chutnala, taková sladká, dělalo se to z logru, z černýho chleba a do toho byly kousky margarínu. Vždycky jsme si říkali, že si to budeme dělat, až se vrátíme, ale nikdy se nám to tak dobrý nepovedlo. A jednou byla buchta. Maminka nejedla ty knedlíky, tak jsme si to vyměňovali. V poledne byla většinou čočková polívka a večer čtvrtku chleba.

A: A co jste pili?

B: Voda tam tekla a tu jsme pili. Já ještě z piety pořád tu kaši z toho prosa vařím, docela mi chutná, já říkám, to mám jako vzpomínku z Terezína. I s Jirkou jsme si jí vařili. Tenkrát jí vařili do vody a já ji vařím do mlíka, takže je lepší.

A: Když umřel děda a babička, měli nějaký pohřeb?

B: Oni mrtvolu spalovali a házeli popel do moře. Ty, co zrovna v té době umřeli, tak měli pohřeb, my jsme se tam pomodlili a hodili to do moře. Jejich oblečení jsme dostali.

A: Pak, když jste jeli z Terezína, věděli jste, že je to do Osvětimi?

B: Nevěděli jsme vůbec kam jedeme, jeli jsme v noci asi dva dny. Najednou otevřeli ty dobytčáky a tam byl nápis Arbeit macht frei a teď tam lítali ty kápoové a my jsme vůbec nevěděli, co se děje. Možná, že to někdo věděl, asi ty co se už tenkrát zajímali o odboj. My jsme mysleli, že jedem do

něčeho podobného jako Terezín.

A: Jak jste se konkrétně dostali zpátky do Čech po válce?

B: Nějaká ženy z ČSR vypravili nebo zaplatili nějaký autobus, aby ty muže odvezl. Jenže oni tam ty muži nebyli, tak maminka najednou přišla a říká, jede autobus do Čech, tak pojedem s ním. Jeli jsme asi dva dni. To byla taková kára na rozpadnutí. Spali jsme venku pod širákem. Maminka říkala, že naši dva šoféři přepadli nějaký Němce ještě v Německu v noci a zabili je a sebrali jim gumy od auta. Já o tom nevím, já jsem spala. Pak jsme přijeli do Prahy.

A: Marta, Richardova žena, byla taky židovka?

B: Marta byla židovka z Prahy, byla vdova. Měli jsme dobrý vztah.

A: A jak se s Richardem seznámili?

B: Seznámili se přes jejího bratra Eduarda, který bydlel v Praze se svojí ženou a Richard za ním přijel. U nich zůstávala i Marta a tam se poznali.

A: Kterého sourozence maminky byl Harry syn?

B: Harry byl syn Františka.

A: Takže přežil jen on?

B: Ze všech sourozenců přežila akorát maminka, Harry a já. Bedřich a vdova po Emilovi šli do plynu 7.3.

A: Harry šel po válce do Izraele, to bylo nějaký hromadný nebo organizovaný?

B: Po válce to byla taková vlna a řídil to nějaký chlápek trochu starší, mladý kluci, který se vrátili sami, to bylo organizovaný a šli do Hachotrim. Maminka byla docela ráda, protože on byl Harry těžko zvladatelným. Oni šli legálně, měl několik beden s sebou. Oni pak všichni bydleli v Hachotrim. On byl dost nespoutaným typ a nemohl si tam zvyknout. Jeho žena se jmenovala Lilly Kleinová a oženil se s ní v 19, brzy potom, co tam přišel.

A: Kde je Hachotrim?

B: Hachotrim je blízko Tel Avivu. Blízko kibucu českého Masaryk. Hachotrim byl zemědělskej a chovali strašně moc slepic.

A: Ta chalupa v Železné Rudě byla podniková?

B: V Železné Rudě to byla chata od Jendoty, tam jezdili i jiný lidi. Bylo to pro lidi od podniku.

A: Co jste s Jirkou slavili?

B: S Jirkou jsme slavili Vánoce, na Yom Kippur jsme nechodili do kostela. Všichni židi se buď odstěhovali nebo byli starý, když tak jsme jezdili do Prahy na modlitbu za mrtvé. Rudolf byl pobožnější a jezdil sem do Prahy na svátky, my jsme jezdili, když byla ta vzpomínková tryzna za ty mrtvé, kteří 7.3. šli do plynu. Pesach ani Chanuku jsme neslavili. Jen macesy jsme si kupovali, věděli

jsme , že je Pesach, ale ani jsem nedělala žádný zvláštní úklid.

A: Zuzana emigrovala kam?

B: Zuzana emigrovala do Švýcarska.

A: V 68 byl v Táboře nějaký větší bugr?

B: V Táboře tam sověti byli přes noc a pak odjeli zas na Prahu. Nic se tam nedělo, bylo tam hodně lidí, všichni se šli podívat. Ale bylo to v klidu.

A: Teď mi , prosím,popiš Tábor před válkou?

A: Tábor před válkou bylo takový klidný provinční město bez průmyslu, byla tam sladovna a tabáková továrna. Starosta se zasadil o to, aby tam byla vojenská posádka. Postavili tam nový vojenský kasárna a tím se ten život trochu zpestřil, ale jinak to bylo provinční.

A: Kolik tak žilo lidí?

B: Před válkou tam bylo tak 15/ 20 tisíc lidí a teď je tam asi 32 tisíc lidí, oni k tomu připojili i ty okrajové vesnice jako Celkovice. Když jsem se vdala, toužila jsem se stěhovat do Prahy, ale Jirka tam chtěl zůstat, neuměl si představit žít v Praze. Měli jsme tam jednoho přítele položidovský a žili jsme s tím bratrem hodně dohromady. Je tam nádherná příroda v okolí. Je tam velký rybník Jordán a tam se chodilo koupat, byla tam plovárna. Na kraji města byl židovský hřbitov. V kasárnách byla československá posádka, docela velká, po válce to přestavili a říkali se tomu Pentagon, RVHP tam mělo nějaké sportoviště. Z části kasárna bylo Gestapo za války. Tábor má moc krásný okolí, hodně lesů. Ale jsem celkem ráda, že tam nejsem. Nikdo mě tady nezná, v Táboře když jsem šla, tak všichni po mně koukali, nebo jsem si to aspoň myslela.

A: Jezdíš tam někdy se podívat?

B: Já tam jezdím každého čtvrt roku od úterka do pátku. Zůstávám tam u té své dlouholeté kamarádky, známe se ještě dřív, než když jsme chodili do školy. Ona byla učitelka v mateřské škole, Jaroslava Teclová, měla za muže lékaře. Žije se synem. My jsme spolu dost chodili na delší procházky do lesa a teď jí to chybí, že tam nejsem.